

nyerő győztes” – az Egyesült Államok; a „sokat veszítő és nyerő győztes” – a Szovjetunió”.)

Példaértékű a mű azért is, mert egy kötetben négy ismeretanyagtypust állít egységbe: az elemzést (monográfiát), a forrást (páratlan és többségében eddig nem publikált dokumentumokat), új szemléletű térkép-, grafikon- és ábragyűjteményt, végül a tematikus egységekhez kapcsolódó kronológiákat. Mindezek szervesen illeszkednek a mű „glóbusz-szemléletű” szerkezetéhez.

Az olvasó olyan térképekkel szembesül, amelyek Európa-centrikus térképekhez szokott szemünket és szemléletünket új nézőponthoz igazítja, például: „A világ az Egyesült Államokból nézve”, vagy „Az Egyesült Államok és a Szovjetunió egymás rakétáinak hatósugarában”.

Ábrái közül pedig – helyszűke miatt – legyen szabad csupán a legzseniálisabbra felhívni a figyelmet, arra, amelyik a feldolgozott korszak nagyhatalmi struktúráit, kapcsolatainak jellegét, politikai, katonai centrifugális és centripetális erőviszonyait egyetlen (!) oldalon teszi igen plasztikusan érthetővé a tanárok és diákok számára.

A mű maga azonban éppen a történelem glóbusz- és folyamatszempléletű elemzése alapján nemcsak a II. világháború utáni időszak történelemtanításának revideálásához nyújt segítséget, hanem az egész XX. század, s kiemelten a II. világháború feldolgozásához is.

Értékeit a tanórák hatékonyságán rövidesen lemérhetjük.

Fischer Ferenc: A megosztott világ. A Kelet-Nyugat, Észak-Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1945-1989). IKVA. Budapest, 1992.

SÁVOLY MÁRIA

Színjáték és iskola Nagy-Britanniában

„Bár a Nemzeti Tanterv a színjátékot felbecsülhetetlen értékű módszernek tekintti, az elsősorban és mindenekelőtt művészet, saját jogon.” Ezen idézet Nagy-Britannia Művészeti Tanácsának (Arts Council) egyik legfrissebb kiadványából való, annak is a bevezetőjéből, amelyet Lord Palumbo, a szervezet elnöke írt.

Hogy hangzik ez magyarul? Hát igen... Nehezen kalkulálható méretű eszmei és gyakorlati problémahalmazt okozott és fog még okozni a „*drama*” szó lefordíthatatlansága nyelvünkre. Gondoljunk bele, mire gondol egy laikus vagy egy tanár, ha egy-az-egyben fordítjuk a címet: DRÁMA AZ ISKOLÁKBAN. Bizonyára súlyos konfliktusok eredményeként bekövetkezett szomorú végkifejletre. A *dráma* szóra ugyanis átcsúszott a *tragédia* jelentésvilága; az ifjabbak hétköznapi szóhasználatában pedig egyenesen a konfliktusos, nehezen megoldható helyzet szinonímája.

Mit tegyünk? Ha ragaszkodunk a szűkebb, irodalmi-színházi jelentéstartalomhoz – amely a színmű írásos változatát fedi – már csonkítottuk az angol eredeti gazdagságát. Ott ugyanis mindezt jelenti: I. színdarab, színmű (eddig rendben volnánk), II. drámairodalom, drámaírás, drámai költészet, III. színművészet, IV. színi, színházi (dolgoz, eszmék stb.) – leegyszerűsítve: a színműírás és a színi előadás művészete.

Előbbi kérdésem, bevallom, költői. Tudom, hogy nagyon sokan értik, tudják, miről van szó. Örvendetesen szaporodnak nálunk is az ún. drámatanárok, akik a Drama in

Education módszereivel élnek. Vannak persze olyanok is, akik a Theatre in Education eszköz- és gondolati tárát vallják magukénak. Nem elsősorban az ő kedvükért kell terminológiai fejtegetéssel kezdenem recenziómat. Ámbár az ő kedvükért, az ő érdekükben kell valóban tisztázni az alapfogalmakat – mint ahogyan az Arts Council brossúrája is ezt a kört célozza meg elsősorban. Én személy szerint örülök annak, hogy hangsúlyosan megfogalmazódnak ezek a régi-új bölcsességek – mármint a bevezető idézetemben foglaltak. Örülök annak, hogy az „educational”, a kifejezetten tanári-szakmai megközelítést egy tágabb összefüggés rendszerében láthatom. Örülök annak, hogy a tekintélyes brit szervezet a szintetizáló szemléletet hangsúlyozva kíván segítséget nyújtani mindazoknak, akik megszállott pedagógusként vagy megszállott művészként az *iskolákban* tevékenykednek.

Költői kérdésre is illik válaszolni... Jó lelkiismerettel a *drama* szót magyarul, oktatási kontextusban én a *színjáték* szóval helyettesíthetem. És ezzel nem kívánok a hazai drámatanári társadalom belügyeibe beavatkozni. Tehát legyen ez a terminológia csak erre a kis írásra érvényes.

Magyarul tehát így hangzik a 40 oldalas kiadvány címe: SZÍNJÁTÉK AZ ISKOLÁKBAN. Alcíme: A Művészeti Tanács Útmutója a színjáték oktatásához.

És akkor most következzen egy újabb idézet *Lord Palumbo* bevezetőjéből. „A Művészeti Tanács szándéka az, hogy karakteréhez illően a művészeti ismeretek, a művészeti hozzáértés és a művészeti gyakorlat színvonalát emelje, hogy a közönség számára a művészetek jobban hozzáférhetőek legyenek Nagy-Britannia-szerte.”

A jelenkori angol közgondolkodás egyik kulcsszava ez a *hozzáférhetőség*. A társadalom tagjai és intézményei közötti összhang megoldó képlete a fizikai és szellemi kommunikáció akadályainak felszámolására.

Ennek tükrében izgalmas igazán az, ami az Útmutató tartalmi fejezeteiben áll.

Az 1988-as Oktatási Reform Törvény fogalmazza meg a Nemzeti Tantervet Anglia és Wales számára. A színjáték alaptantárgyként ebbe nem került bele, de az angol (az anyanyelv) oktatásának részeként említést nyer. 1990-ben és 1991-ben a Nemzeti Tanterv Tanács irányelveket, útmutatókat dolgozott ki a színjáték oktatási technikaként való alkalmazására.

A Művészeti Tanács Útmutója, mint említettem, tágabb összefüggésben keresi a színjáték helyét. Nem az oktatásban, hanem az iskolában, s nem csupán módszertani lehetőségként, hanem saját belső logikával rendelkező művészeti tevékenységként. Figyelmének középpontjába mint művészeti tantárgy kerül, és ebben a pozícióban keresi a kapcsolódási lehetőségeket a többi művészeti tárggyal, ill. az összes többi tantárggyal. Három alaptevékenységre bontja a színjátékot, mint tantárgyat, ezek: a színjáték készítése, előadása és az arra való reagálás. Mindhárom tevékenységi körben megfogalmazza azokat a minimális követelményeket, amelyeket az 1988-as törvény rendelkezései írnak elő. Ezekről később még szeretnék szót ejteni.

Lényeges szemléleti nívumnak tartom, hogy az Útmutató a színjátékot nem *tanítási*, hanem *tanulási* lehetőségként említi. „A színjáték tanulási lehetőségként, módszerként való alkalmazásában stratégiai fontosságú a szerepjátszás, melynek során a diákok különböző attitűdöket és értékeket tesznek magukévá, és azokat aktívan, „szerepben” alkalmazzák. (...) Nemcsak emberi érzéseket, de társadalmi helyzetek széles skáláját és/vagy erkölcsi dilemmákat dolgoznak föl.”

„A színjátékban, a játék megtervezésében és kivitelezésében a diákok szembesülnek problémák megoldásával, vitahelyzetekkel, fel kell mérniük az egyének csoporton belüli helyét, s ennek eredményeképp jobban fogják érteni a csoportdinamikát, a csoportos együttműködés értékeit és nehézségeit.”

„Amikor (a Nemzeti Tantervhez fűzött Útmutatókban) a színjáték mint tanulási módszer szerepel, arra a páratlan lehetőségre utal, amellyel a diákokat itt-és-most problémamegól-

dásra, elképzelések, ötletek megvalósítására ösztönzi. Ezt minden tanár nagyra értékeli. Amikor a színjátékról mint önálló művészeti tevékenységről van szó (mint pl. a 7-11 évesek korcsoportjának történelemóráinál, amikor arról tanulnak, hogyan tükröződik a klasszikus görög társadalom a görög tragédiákban; vagy a 11-14 éveseknél, ahol a diákok előkészíthetnek és előadhatnak történelmi színdarabokat), nyilvánvaló, hogy nemcsak a színjáték segít a többi tantárgynak, de azok is segítenek a színjátéknak.”

Ízelítőként ennyit a brossúra szellemiségéről. Megállapítható, hogy Nagy-Britanniában lezárulóban van egy fejlődési szakasz, amit a drámai, színi eszközök oktatási technikaként való alkalmazásának általánossá válása jellemzett.

Az Útmutató azonban igen hasznos technikai segédeszköz is tanárok, iskolaigazgatók, az iskolai önkormányzatokban vagy az oktatási igazgatásban dolgozók számára. Igen alaposan végiggondolt tanulmányi programokat és a követelmények rendszerét is kézbe adja, korcsoportonkénti bontásban, a már említett három tevékenységi részterületen. Példaképp hadd álljon itt a 11-14 évesek (3. csoport) követelményeinek táblája.

1/ A színjáték készítése

a) Kísérletezzenk különböző drámai stílusokkal, saját játékukban alkalmazzanak eltérő drámai eszközöket.

Példa

Alkalmazzon dokumentarista technikát egy olyan játékban, amely egy újság szerkesztőségében játszódik és a szüfrazsettekről szól.

b) Dolgozzanak fel és szólaltassanak meg ismerős színdarabokat és más szövegeket.

Példa

Készítsen válogatást Shakespeare-jelenetekből, különböző tolmácsolásban.

2/ A színjáték előadása

a) Növekvő önbizalommal használjanak olyan előadói technikákat, amelyek egy adott darab meghatározott közönség előtti megszólaltatásához szükségesek.

Példa

Játssza el a mesélő szerepét egy időseknek szóló történetben.

b) Vegyenek részt előadások szervezési és technikai lebonyolításában.

Példa

Végszavazzon színészekkel és effektusokra.

3/ Reagálás a színjátékra

a) Fejezzék ki véleményüket és értékítéletüket olyan előadásról, amelyet láttak vagy amelyben részt vettek.

Példa

Színházlátogatás után beszéljen a színpadi látványelemekről s azok hatásáról.

b) Ismerjék különböző korok és területek színházi kultúráját.

Példa

Beszéljen a karnevál szerepéről különböző kultúrákban.

Külön fejezet foglalkozik az anyanyelvi oktatásban alkalmazott színjáték követelményeivel.

Jól áttekinthető csoportosításban jelennek meg az iskolapolitikára, a forrásokra és fedezetekre, a kezdő és a gyakorló tanárok képzésére vonatkozó ajánlások. A Függelékben áttekintést nyújt a hivatásos színjátszás mindazon formáiról, amelyek kapcsolódhatnak az iskolák tevékenységéhez. E kapcsolódás alapja természetesen a hivatásos társulatok ezirányú nyitottsága és készsége. Angliában nemcsak iskolai munkára specializálódott színtársulatok működnek szép számmal, de a jelentős országos vagy regionális ún. *repertory* színházak is aktívan keresik a kapcsolatot a jövő közönségével, ill. kollégáival: az iskolákkal, ezzel megbízott külön alkalmazottjuk is van, az ún. Educational Officer. Az Útmutatót egy terjedelmes címlista teszi teljessé, az ország minden számba jöhető intézményével – hivatásos és amatőr színházak, drámaírók stb. szövetségeivel.

Nos, mivel zárhatom rövid ismertetőmet? Talán azzal a kívánsággal, hogy bárcsak olvashatná ezt a kiadányt Magyarországon is mindenki. És bárcsak nekünk is lenne hasonló...

DRAMA IN SCHOOLS, Arts Council Guidance on Drama Education.

SOLTÉNSZKY TIBOR

Kisiskolások itthon és Angliában

Hogyan látja a szülő

Ott négyéves korban kezdik. Én is szörnyülködtem, mikor megtudtam. Ráadásul augusztus végén született kislányom még évhalasztásra sem volt jogosult, s így mint az osztály legkisebbjének, rengeteg olyan feladattal kellett megküzdenie, amiben a többiek már rutinosak voltak (kabát-cipzár beakasztása, cipő befűzése, ruha gombolása stb.) Szerencsére, gondoltam, a 12 fős osztályban lesz ideje a tanító néninek odafigyelni. De a gyerek nem nagyon kapott segítséget. Az nem járja ott. Küzdjön csak meg a problémával, ne várjon mindig másra, tanulja meg magától!

Mielőtt az alacsony létszámon bárki is csodálkozna, hadd jegyezzem meg, hogy közönséges állami iskoláról van szó, sok gyerekkel, nagy létszámú osztályokkal, viszont már az első évben az a cél, hogy az óvodából jövők (már aki volt olyan szerencsés, és bejutott a megye 4 óvodájának valamelyikébe) kis csoportokban kezdjenek. Ha sok a kezdő, úgy ideiglenesen is szerződtetnek tanítót (van elég munkanélküli tanár), hogy a létszám alacsony legyen.

Hogyan oldják meg? Ott sincs több osztályhelyiség, mint itt, sőt! Hírhedtek az angol iskolák olcsó anyagból gyorsan elkészített fakunyhós tantermei, amelyek a főépület mellett összevissza helyezkednek el. Viszont elfogadott az osztatlan iskola, amit mi már csak hírből ismerünk nagyapáink idejéből, miszerint egy osztályban két, három évfolyam tanul egy tanártól. Tanul? Ebben először én is kételkedtem. Hogyan? Ellentétben a mi megkötött, szigorú tantervünkkel, az angoloknál csak irányelveket adnak, és meghatározzák a minimumot, amit a gyerekek produkálni kell a három szemeszter alatt (a tanítás július végéig tart, de minden szemeszter alatt van egy-egy hét vakáció, majd 2-2 hét a szemeszterek között).

Az előírt minimumot tesztekkel, írásos vizsga formájában ellenőrzik megyei tesztlappal évente kétszer, de ennek eredményét még a szülővel sem közlik. Sem szóbeli "felelet", sem osztályozás, sem évisméltési rendszer nincs, de ez nem jelenti azt, hogy a gyereket sose kérdezik. Csak arról van szó, hogy az átvett témát kötetlen módon sajátítják el, minden belső stressz és szereplési lámpaláz nélkül. Megerősítést is kapnak, de mindig konstruktív módon, egyaránt kerülve a korai kudarcézés kialakulását a gyengébbeknél, illetve a stréberséget az okosaknál. Nincs, ami elrettentse, vagy éppen ösztönözze a gyereket, és mégis, ennek ellenére megtanulják, amit kell. Igaz, nem annyit, mint itthoni túlterhelt gyermekeink! Nem fektetnek hangsúlyt semmiféle lexikális tudás-gyarapításra (de kezdettől tanulnak könyvtárat és lexikont használni!), kívülről se kell semmit bevágni a 12-es szorzótáblán kívül (de évente kétszer-háromszor minden osztály bemutat egy rövid színdarabot, mesét a többinek a reggeli "assembly"; összgyülekezet alkalmából).

Hagyományos nyelvtanóra sincs, a hibátlan helyesírást a társadalom is csak nyelvésztől, írótól várja el az angol nyelv bonyolult írásmódja és kiejtése közötti különbség miatt. Van